

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

Distinctio Prima. De Voluntario, & Involuntario.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206

DISTINCTIO PRIMA.

De Voluntario, & Involuntario.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit Voluntarium?

Voluntari-
um accipi-
tur triplici-
ter.

2. **C**ONCL. I. Voluntarium generatim tribus modis accipitur. Et primò quidem *Voluntarium* illud dicitur, quod fit absque obligatione præcepti: sic Religiosi præter Officium Divinum quandoque dicuntur recitare quasdam preces voluntarias, id est, absque obligatione dicendas. Verùm de Voluntario taliter accepto hic non loquimur. Secundò *Voluntarium* sumitur latissimè, prout idem est, ac *Spontanèum*: quomodo omne illud dicitur Voluntarium, quod neque vi, neque ignorantia fit, procedit tamen ab aliquo principio intrinseco cum prævia cognitione. Vel clariùs, Voluntarium, prout coincidit cum Spontaneo, dicitur illud, quod procedit à potentia appetitiva ex prævia cognitione objecti. Et hoc modo Voluntarium convenit brutis, utpote quæ agunt sponte ex inclinatione appetitûs sensitivi, præviâ cognitione sensitivâ. Sed & de Voluntario tam largè accepto, ac prout etiam convenit brutis, hic sermo non est.

Voluntari-
um strictè,
quid?

3. Tercio modo *Voluntarium* sumitur strictè ac prout illud derivatur à voluntate, & competit soli Naturæ rationali habenti voluntatem. Et hoc modo Voluntarium dicitur illud, quod procedit à voluntate ex prævia cognitione intellectiva. Dicitur, quod procedit à voluntate: quia aliud est Voluntarium, aliud verò Volitum: nam pluvia, vel serenitas opportuna, est quidem ab agricola volita, non tamen ipsi voluntaria; utpote cum non procedat dicta pluvia, vel serenitas, ab ejus voluntate tanquam effectus ipsius; quamvis sit objectum suæ voluntatis, seu volitum ab ipsa. Et de Voluntario taliter accepto loquimur in præfenti.

Voluntari-
um strictè,
dividitur in
perfectum
& imperfe-
ctum.

4. **C**ONCL. II. Voluntarium hoc tertio modo sumptum variè dividitur; & primò quidem in perfectè Voluntarium, & in Voluntarium imperfectè. *Voluntarium perfectè* dicitur illud, quod procedit à voluntate ex prævia cognitione perfecta, seu deliberata objecti; quomodo peccatum, præsertim mortale, debet esse

esse voluntarium. *Voluntarium imperfectum* econtra est explicandum: quomodo motus voluntatis primi censentur voluntarij, seu potius semivoluntarij, eò quòd procedant à cognitione imperfecta, seu indeliberata.

5. Deinde Voluntarium dividitur in directum, & indirectum. *Directum*, seu directè Voluntarium dicitur illud, quod per se ac positivè procedit à voluntate, in quantum agens est: quo modo actus voluntatis sive elicti, sive imperati, censentur esse voluntarij. *Indirectè* verò illud dicitur *Voluntarium*, quod procedit à voluntate, in quantum non agit, cum tamen agere posset, ac (loquendo de Voluntario culpabili) etiam deberet: sic submersio navis censetur gubernatori ejus indirectè voluntaria, quando desistit à gubernaculo, mediante quo potuisset, ac debuisset impedire submersionem navis. Directum, & indirectum.

6. Ex quo patet, Voluntarium directè exerceri per actum positivum voluntatis, Voluntarium verò indirectè per omissionem actus, quem quis non solum potuit, sed (si sit sermo de culpabili voluntario) debuit habere. Siquidem tunc solum effectus censetur indirectè, simulque culpabiliter voluntarius, quando quis non agit, cum tamen possit & debeat agere: si enim gubernator navis non possit navem dirigere, vel quis alius adsit, cui gubernatio navis non est commissa, non imputabitur ei submersio ipsius. Veruntamen notanter additum fuit, *indirectè, simulque culpabiliter voluntarius*: simpliciter enim & absolutè ad voluntarium sufficit, ut quis deliberatè omittat opus, quod facere seu non omittere poterat: neque ad hoc requiritur præceptum seu obligatio faciendi id, quod omittitur; quamvis ejusmodi obligatio requiratur, ut omissio illa sit culpabilis, & peccaminosa. Et quomodo exercetur?
Guiliel. Herincx *part. 2. Summae Theologiae, Tract. 2. disp. 1. num. 19. & alij.*

7. Ulteriùs Voluntarium dividitur in Voluntarium secundum se, & in Voluntarium in sua causa; sive (ut alij loquuntur) in formaliter Voluntarium, & in virtualiter Voluntarium. *Voluntarium secundum se* (quod & *Voluntarium formale* nuncupatur) dicitur illud, quod à voluntate ex proprio ac formali proposito fit, ac dependet: sic est voluntaria præsens lectio. *Voluntarium in sua causa* (quod & *virtuale* appellatur) illud censetur, quod non in se, sed solum in sua causa cuius est voluntarium, in quantum voluntas, etsi non intendat effectum, vult tamen causam illius effectus; unde & hic saltem virtualiter, seu in sua causa censetur esse

esse voluntarius: sic illi, qui voluntariè se inebriat, censentur esse voluntariæ, saltem virtualiter, rixæ illæ, vel blasphemix, quas in tali ebrietate committit, si prius novit, in ebrietate se solere rixari, vel blasphemare.

Voluntarium interpretativum.

8. Huc additur *Voluntarium interpretativum*; estque illud, quod adesse præsumitur, seu interpretatur ex aliquo signo extrinseco, positivo vel negativo: sic in Foro externo, *Qui tacet, consentire videtur*, juxta Reg. 47. Juris in 6. Similiter Religiosus suo Superiore absente, & urgente necessitate, rationabiliter ac honestè quandoque quidpiam agit ex consensu ejus interpretativo; sive rationabiliter præsumpto, dum ex alijs actibus prudenter interpretatur, & præsumit, Superiorem suum, si interrogaretur, in talibus circumstantiis haud futurum iavicum. Et hoc posterius aliqui appellant *Voluntarium interpretativum conditionatum* Superioris. Nihilominus *Voluntarium interpretativum*, præsertim in malam partem acceptum, non rarò confunditur cum *Voluntario indirecto*, & in causa; & sic juxta satis communem modum loquendi, si quis proiciat sagittam ad occidendam feram præviso periculo occidendi hominem, si sequatur homicidium, censetur occisio isthæc hominis eidem voluntaria in sua causa, indirectè, atque interpretativè, quamvis non fuerit intenta & directè volita.

QUÆSTIO II.

Quando effectus, veluti indirectè & in causa voluntarius, imputetur ad culpam?

Quæ requiruntur, ut effectus, veluti in causa voluntarius, imputetur ad culpam?

9. **C**ONCL. I. Ad hoc, ut effectus virtualiter atque in causa censeatur esse voluntarius, & cuiusdam imputetur ad culpam, omnino requiritur, quòd operans adverterit periculum secuturi effectus ad positionem illius causæ. Ita communitatis. Ratio est: quia si quis nullam de effectu secuturo habuit advertentiam, tunc talis effectus nullo modo foret prævisus, ac proinde neutiquam voluntarius, sed potius ex naturali inadvertentia proveniens: nam juxta illud tritum Philosophorum, *Nihil est volitum, quin præcognitum*.

Secundo Jaris,

10. Infertur proinde I. Quòd, quamvis effectus illi pravi, qui frequenter accidunt in ebrietate, voluntariè se inebriantibus im-

Quaest. II. Quando effectus, &c. imputetur ad culpam?

imputentur ad culpam, eò quòd potuerint prævideri, ac proinde sint voluntarij saltem virtualiter & in sua causa: nihilominùs illi eventus, qui rarò contingunt, nec fuerunt prævifi, ad culpam non imputentur. Et hac de causa S. Augustinus lib. 22. cap. 44. contra Faustum, excusat ipsum Loth ab incestu, quem ebrius admisit, ut legitur Gen. cap. 19. eò quòd non præviderit, incestum ex ejus ebrietate secutum.

Loth, quem modò excusetur ab incestu?

11. Infertur II. Circumstantias invincibiliter ignoratas, non imputari ad culpam; quia non fuerunt prævifae in causa. Sic Jacob Patriarcha non peccavit ingrediendo ad Liam, Gen. 29. quia bonâ fide credebat, se ingredi ad Rachel conjugem suam. Econtrà verò sequitur, eum, qui scienter & voluntariè occidit mulierem gravidam, censeri etiam occidere infantem, licet hoc expresse non intendat. Ratio est: quia mortem infantis securam prævideri poterat ac debebat, hoc ipso, quòd sciebat, foeminam illam esse gravidam: & idem fit in aliis hujusmodi.

Alia corollaria.

12. CONCL. II. Nihilominùs sola advertentia effectùs pravi ex actione libera secuturi non semper sufficit, ut is cuius iam imputetur ad culpam; & hoc tunc verificatur, quando ejusmodi actio cæteroquin licita est, & necessaria, vel utilis; simulque effectus ille pravius non intenditur, neque in eo habetur complacencia. Ita Doctores communiter, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 9. de Matrimon. disp. 45. n. 4. Ratio est: quia effectus per accidens, ac præter intentionem subsecutus non imputatur ei, qui jus suum prosequitur.

Quæ excusare soleant, ne effectus pravius, veluti in causa voluntarius imputetur?

13. Infertur proinde cum Doctoribus communiter, quòd expertus se pollui equitatione, tamen absque periculo consensùs, non teneatur pedester incedere, & ab equitatione desistere. Ratio est: quia equitatio est res utilis, neque causa per se & suapte naturâ talis effectùs pravi, seu foeditatis. Infertur ulterius, quoties pollutio sequitur præter intentionem ex causa aliqua necessaria, vel utili corpori; ut est cibus, & potus moderatus; aut animæ, ut orare, studere; vel utili alijs, prout est audire Confessiones, &c. nullam esse culpam, non desistere à causa ista, quamvis inde præter intentionem prævideatur pollutio secutura. Ratio, præter hætenus dicta, ulterior est: quia talis patitur pollutio nem potius, quàm agit.

Corollaria

14. Dicitur notanter in Conclusionem, quando talis actio cæteroquin est licita, & necessaria, vel utilis. Siquidem quando absque urgente necessitate exercetur actio ex sua natura turpis, & per se

Explicatur amplius Conclusio.

tendens ad procurandam ejusmodi foeditatem, ut sunt tactus impudici, &c. tunc non vitare ejusmodi causas, est peccatum mortale, & censetur ipsamet pollutio esse voluntaria in sua causa: & servatâ proportione idem dicendum de similibus. Additur etiam in Conclusionem, *similique effectus ille pravus non intenditur, &c.* Nam si effectus talis pravus, ut puta pollutio, ab aliquo intenderetur, vel quis in ea subsequente deliberatè delectaretur, sibique complaceret in ea, certum est, committi peccatum ratione hujus pravæ intentionis, vel complacentiæ.

Quando imputetur effectus, veluti indirectè voluntarius?

15. CONCL. III. Ad hoc ut effectus ad liberam omissionem alicujus actûs consequens cuiusdam imputetur ad culpam, veluti indirectè voluntarius, præter advertentiam illius effectûs pravi ex sua omissione secuturi, requiruntur insuper tres aliæ conditiones; videlicet, quòd possit agere, agendoque illum effectum impedire, & non agat, & tamen teneatur agere. Ita D. Thomas 1. 2 q. 6. art. 3. & communis. Ratio primæ conditionis est: quia nemo peccat in eo, quod vitare non potest; siquidem *nemo potest ad impossibile obligari*, juxta Reg. 6. Juris in 6. Ratio secundæ conditionis, quòd nempe quis non agat, cum agere possit, patet ex eo: quia in omissione talis actûs consistit ratio Voluntarij indirecti. Ratio tandem tertiæ conditionis, quòd quis teneatur agere, patet ex eo: quia nisi hoc requireretur, Deo (quod absit) imputarentur omnia peccata totius Mundi, cum poruisset ea impedire non creâdo genus humanum, vel alijs modis, quamvis ut Auctor naturæ, atque universorum Dominus, id facere non teneatur. Similiter submersio v. g. navis imputaretur illi, cui navis gubernatio non fuit commissa, ac proinde tempore naufragij non fuit præstans; quod utique est absurdum.

Quando quis censetur teneri ad tollendam causam peccati?

16. Quæres, quando quis censetur teneri ad tollendam causam peccati, vel impediendum malum, ita ut hoc facere intermittenti censetur subsequens effectus malus fuisse indirectè voluntarius, ac proinde ad peccatum imputetur? Resp. Id attendi debere ex varijs præceptis obligantibus. Quandoque enim quis tenetur ad hoc ex præcepto Justitiæ, quia videlicet ex officio ad ejusmodi malum impediendum est obligatus: quomodo gubernator, cui cura navis est commissa, tenetur pro viribus impedire navis submersionem: & similiter Prælatus subditorum peccata. Quandoque autem ejusmodi obligatio consurgit solum ex præcepto Charitatis, quo quilibet tenetur proximo suo in certis casibus: quandoque verò ex præcepto alterius Virtutis;

cutis; prout in singulis Præceptorum materijs passim solent explicare Theologi.

Q U Æ S T I O III.

Quo tempore Peccatum tum commissionis, tum omissionis, indirectè seu in causa duntaxat voluntarium, contrahatur?

17. **A**Dvertendum, per *Peccatum commissionis* intelligi illud, quod fit contra aliquod præceptum negativum, seu quidpiam fieri prohibens: ut est furtum, adulterium, homicidium, quæ pugnant contra illa præcepta Decalogi: *Non furtum facies: Non machaberis: Non occides, &c.* *Peccatum omissionis* e contra est illud, quod fit contra præceptum affirmativum, seu quidpiam fieri præcipiens: ut est omisio Missæ die Festo audiendæ, & sic de alijs loquendo. Hoc prænotato,

Peccatum
commissionis,
& omissionis,
quid?

18. Sensus hujus Quæstionis est, quo tempore incurratur Peccatum commissionis, vel omissionis, indirectè & in causa duntaxat voluntarium. Ut si quis ante ebrietatem benè prævideat, se in ebrietate committurum homicidium, vel adulterium, & nihilominus scienter se inebriet usque ad privationem usûs rationis, sicque committat homicidium, vel adulterium; Quæstio remanet, an talis peccet peccato homicidij, vel adulterij eo tempore, quo scienter dedit causam per ebrietatem tali peccato, vel potius tunc, quando in ebrietate actualiter committit homicidium, vel adulterium. Et ratio dubitandi est: quia tempore actualis homicidij, vel adulterij, ipse per ebrietatem privatus est usu rationis, uti supponitur; ergo non videtur pro eo tempore posse actualiter peccare.

Sensus pro-
positæ Quæ-
stionis de-
claratur
exemplis.

19. Similiter, si quis scienter dedit alteri venenum, non nisi post aliquot hebdomadas mortem allaturum; rursus quæritur, an talis peccet peccato homicidij pro eo tempore, quo dedit venenum, vel potius pro tunc, quando actualiter sequitur homicidium, seu mors proximi. Et ratio dubitandi est: quia ille, qui dedit venenum, potest jam de peccato suo esse contritus tempore actualis mortis subsecutæ, ac velle mortem proximi impedire, nec tamen amplius posse: atqui nemo videtur posse actualiter peccare in eo, quod vitare non potest.

Aliud ex-
emplum de
dante alteri
venenum.

20. In-

Et de dor-
miente, do-
nec sequa-
tur omissio
Missæ ac
de Clerico,
projiciente
Breviarium
in mare.

20. Insuper, si aliquis manè voluntariè se inebriet, benè prævidens securam omissionem Sacri audiendi die Festo; vel tamdiu dormiat, aut tergiverfetur domi, prævidendo periculum non audiendi Sacrum die Festo, donec tandem actualiter sequatur omissio Sacri; aut si Sacerdos navigaturus voluntariè proiciat Breviarium in mare, oprimoè prævidens, inde se reddi impotentem ad recitandum Breviarium per multos dies, & hujusmodi. Quæritur, inquam, quo tempore tales peccent? an videlicet solum pro tunc, quando scienter dederunt causam tali omissioni, vel an insuper peccent adveniente illo tempore, quo currit præceptum audiendi Missam, aut recitandi Breviarium, non obstante, quòd tunc talis amplius Missam audire, vel Breviarium recitare non possit? Et hoc idem de innumeris aliis casibus quæri potest.

Resolutio
Quæstionis

21. CONCL. I. In his, & similibus casibus, Peccatum commissionis, aut etiam omissionis, indirectè vel in causa duntaxat voluntarium, contrahitur mox in ipsa appositione causæ, vel impedimenti, quæ fuit in libera hominis potestate; non autem amplius tempore subsequenti, quo sequitur v. g. mors alterius veneno causata, aut omissio Sacri, vel recitationis Breviarij, si tunc reverà adfuit impotentia impediendi mortem alterius, vel Sacrum audiendi, &c. Ita Scotus 2. dist. 42. Mastrius lib. 2. Sent. disp. 6. n. 132. estq; communis sententia Doctorum, paucis exceptis. Ratio hujus Conclusionis desumitur imprimis ex rationibus dubitandi proxime allatis. Accedit, quòd tempore appositionis causæ mortis proximi per porrectum venenum, jam sit volitum homicidium saltem virtualiter, & in sua causa; & similiter tempore appositionis impedimenti audiendi Missam die Festo, vel recitandi Breviarium, omissio hujus etiam indirectè, ac in sua causa jam est volita; ergo tunc contrahitur tale peccatum, sive commissionis, sive omissionis, non autem tempore subsequenti, si reverà tunc adfuit impotentia actum prohibitum, actualis v. g. homicidij subsequenti, impediendi, vel actum præceptum Missæ audiendæ ponendi.

Notabilis
declaratio
Conclusio-
nis.

22. Dicitur notanter, si tunc reverà adfuit impotentia impediendi mortem alterius, &c. Siquidem certum est apud omnes, atque indubitatum si tunc sit in libertate ac potestate hominis, adhuc impedire actum prohibitum, v. g. homicidium veneno porrecto causatum, nec tamen impediat, etiam tempore actualis mortis proximi subsequenti committi, vel potius continuari & consummari

mari peccatum homicidij; cum adsit libertas sufficiens, atque voluntarium, ad contrahendum peccatum etiam pro eo tempore. Et similiter, si tempore præcepti audiendi Missam adsit adhuc potestas & libertas ipsam audiendi, & tamen quis eam audire negligat, etiam tunc committitur peccatum omissionis externæ: siquidem tunc prava voluntas omittendi actum præceptum, opere externo consummatur, ac perficitur. Cæterum data Conclusio loquitur in casu veræ impotentia, actum prohibitum ex postfacto impediendi, vel actum præceptum ponendi; & ait, tunc ejusmodi peccatum contrahi duntaxat in ipsa appositione causæ vel impedimenti, utpote quæ fuit in hominis potestate.

23. Nec obstat, quòd quando quis posuit impedimentum audiendi v. g. Missam, nondum currebat præceptum Missæ audiendæ; ac proinde non videatur posse pro tunc tale peccatum omissionis Missæ contrahi. Resp. enim, quòd licet tunc præceptum non obligarit ad ponendum actum auditionis Missæ, obligabat tamen ad non ponendum impedimentum exercendi talem actum pro tempore debito: hoc enim præcepto non solum præcipitur ipsa auditio Missæ, sed etiam, ne voluntariè & absque legitima ratione ponatur causa impeditiva illius: sicuti similiter præceptum non occidendi hominem, nedum prohibet actuale homicidium, sed etiam, ne ponatur probabilis causa ipsius. Et per hoc patet ad rationes dubitandi, ab initio Quæstionis propositas.

Solvitur
objectio.

24. Dices Ut Actus prohibitus, vel ommissio actus præcepti, sit formaliter peccatum, sufficit voluntarium indirectum, aut in causa; ergo illud etiam tempore subsequenti contrahitur. Consequentia probatur. Tum quia jam adest sufficiens voluntarium, videlicet indirectum, aut in causa. Tum quia tunc completur, sive consummatur peccatum actualis v. g. omissionis Missæ, aut homicidij veneno causati. Tum tandem, quia alioquin non esset necessè, confiteri tales actus externos, aut omissiones ex priori data causa necessariò subsequetas, & in se non liberatas; quod videtur absurdum, & contra Decretum Alexandri VII. ejusque Propositionem 25. Resp. negando consequentiam. Ad ejus primam probationem dicitur, adesse quidem sufficiens voluntarium, ut peccatum formaliter contrahatur pro tempore appositionis causæ, sive impedimenti, utpote quæ fuit in libera hominis potestate: non autem pro tempore subsequenti, si tunc verà (uti supponit Conclusio) adfuit impotentia ponendi actum

Alia objectio, ejusque solutio.

B

præ-

præceptum, vel impediendi actum prohibitum. Ad alteram probationem claritatis gratiâ distinguitur assumptum: completur, sive consummatur tunc peccatum actualis v. g. omissionis Missæ, vel homicidij veneno causati, duntaxat physicè, sive in genere entis, conceditur: completur etiam moraliter, sive in genere moris, negatur; eò quòd tunc ommissio actûs præcepti, vel eventus actûs prohibiti, non amplius subsit libertati ac potestati hominis, sicque secundum se non sit capax malitiæ moralis. Ad ultimam probationem responderetur, in tali casu per se loquendo satis quidem esse, si in Confessione sufficietur explicetur ejusmodi libera positio causæ, sive impedimenti, utpote quæ sola supponitur fuisse in libertate, sive potestate hominis: per accidens tamen, sive quia alioquin non sufficienter explicaretur illa libera positio causæ, aut impedimenti, sive ob annexam Censuram, vel reservationem actûs opere externo consummati, etiam quandoque requiri, ut explicetur ipsemet actus externus. Porro Decretum Alexandri VII loquitur de peccato externo, quod tempore actualis commissionis suberat potestati ac libertati hominis, ut suo loco (a) dicitur.

(a) *Tract.*1. *Dist. 2.*

30.

Pœnæ, vel inhabilitates peccatum in causa duntaxat voluntarium, quando incurranur?

25. CONCL. II. Nihilominus ad incurrendas pœnas, vel inhabilitates, quæ sive Jure Ecclesiastico, sive Civili, in perpetrantes certa crimina sunt itaturæ, regulariter loquendo non sufficit sola appositio causæ talis criminis, sed requiritur, ut tale crimen opere externo consummetur. Ita Doctores communiter. Sic v. g. si quis alteri machinetur mortem veneno porrecto, quamvis mortaliter peccet, non tamen incurrit irregularitatem, si alterius mors actualis non subsequatur. Similiter qui conatur percutere Clericum, si ipsum, utpote aufugientem, non percusserit actualiter, non incurrit excommunicationem latam in percussores Clericorum: & idem fit in alijs similibus. Ratio horum generalis est: quia leges pœnales sunt strictè interpretandæ; simulque earum verba debent intelligi cum effectu, arg. c. *Hæc autem verba. de pœnit. distinct. 1.* junctâ Glosâ *ibidem*: nam sola voluntas, seu conatus non solet per Leges humanas puniri sine effectu, nisi secus in ipsamet Lege exprimatur; prout exprimitur loquendo de crimine læsæ Majestatis, l. *Quisquis. C. Ad legem Iulianæ Majestatis*; & notat communis Theologorum, & Canonitarum.

QUE-

QUÆSTIO IV.

An Violentia, Metus, & Concupiscentia causent Involuntarium?

26. **A**dvertendum, quòd Involuntarium dividatur in Involuntarium simpliciter, & in Involuntarium duntaxat secundum quid. *Involuntarium simpliciter* dicitur illud, quod voluntas simpliciter & absolute, seu independenter ab omni conditione non vult, atque omnino respuit. *Involuntarium secundum quid* dicitur illud, quod quidem aliquo modo est involuntarium, simul tamen ratione alicujus additæ conditionis est voluntarium: sic projectio mercium in mare tempore periculi naufragij, est involuntaria secundum quid; quia naufragus non libenter illas projicit, imò libentius servaret, si posset absque periculo vitæ, nihilominus tamen in tali necessitate constitutus vult eas projicere ad servandam vitam. Unde patet, Involuntarium secundum quid semper habere adjunctum aliquid de Voluntario. Hoc prænotato sit

Involuntarium aliud simpliciter, aliud secundum quid.

27. **CONCL. I.** Violentia causat Involuntarium simpliciter. Ita certa, & communis Doctorum. Ratio est: quia violentum dicitur illud, quod fit contra naturam atque intrinsicam inclinationem rei, cui tribuitur. Sic v. g. patitur homo violentiam, quando vi detinetur in loco, unde libenter exiret, aut quando membra ipsius externa contra suam voluntatem ab aliquo alio moventur. Hinc si Tyrannus cujuspiam manus violenter moveret ad sacrificandum Idolo thus, talis non peccaret, nam ejusmodi actio foret ipsi simpliciter involuntaria.

Violentia causat involuntarium simpliciter,

28. **CONCL. II.** Metus non causat Involuntarium simpliciter, sed tantum secundum quid; ac proinde id, quod metu fit, est simpliciter & absolute voluntarium, involuntarium autem tantum secundum quid. Ita D. Thomas 1. 2. quæst. 6. art. 6. & consentiunt non solum omnes Theologi, sed etiam Juristæ. Sic projectio mercium in mare est simpliciter voluntaria tempore tempestatis, propter timorem naufragij, cuius speratur esse impeditiva; non obitante, quòd ipsa secundum quid, id est, prout consideratur secundum se, atque extra hunc casum necessitatis, sit involuntaria. Hinc etiam, qui metu mortis sacrificat Idolo, aut aliud malum perpetrat, coram Deo reus est peccati; quia ad-

Metus non causat involuntarium simpliciter, sed tantum secundum quid.

est sufficiens voluntarium, & propter nullum malum evitandum licitum est committere peccatum. Et hinc Jurista dicere solent: *Coacta voluntas, est voluntas.* arg. c. Merito. 15. quest. 1. & habet Glossa *ibidem*.

Pro nullo metu debet quis peccare.

29. Cæterum licet pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere, ut dicitur c. *Sacris. De ijs, que vi metusve causa &c.* eò quòd peccatum sit omnium malorum gravissimum propter offensam DEI, utpote infiniti Boni, quam continet. Nihilominus Leges humanæ positivæ quandoque cessant obligare in casu magni periculi seu damni, quod rationabiliter timetur secururum; prout patet in præcepto Ecclesiastico jejuniij, quod non obligat cum probabili periculo, seu metu secururæ infirmitatis, de quo alibi. (b)

(b) Tract. 2. dist. 2.

q. 3.

Pacta, contractus, &c. metu iniuri, regulariter valent.

30. Ex data Conclusionè ulterius sequitur, quòd Pacta, Contractus, Transactiones, Renuntiationes, & consimiles actus quamvis fiant ex metu gravi, atque iniuste incusso, regulariter sint validi, tam pro Foro externo quàm conscientiæ; prout post Glossam cap. *Super hoc. §. Resignationis. de Renunciat.* tenet Erriicus Pirhing, tit. *De ijs, que vi metusve causa fiunt. num. 10.* & Sanchez lib. 4. de *Matrim. disp. 8. num. 4.* & communior aliorum, paucis exceptis: quia videlicet, quòd ex metu fit, simpliciter est voluntarium. Verum tamen est, quòd ea, quæ per metum gravem atque iniuste incussum fiunt, ita suadente æquitate, sint per sententiam Judicis rescindenda: unde cap. 2. eod. inquit Pontifex: *Que metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* Quin-

(c) De hoc Tract. 8. dist. 1. n. 18. & seqq.

imò dantur aliqui Contractus, ut Matrimonium, Sponsalia, Professio Religiosa, &c. qui ob metum gravem & iniuste incussum, (c) ipso jure irriti sunt; ratione quorum notanter additum fuit, regulariter loquendo.

Metus gravis, seu cadens in constantem virum, & levis, quid?

31. Porro metus gravis (qui etiam dicitur *Metus cadens in constantem virum*) ille est, quem vir constans, & fortis, prudenter & rationabiliter concipit. Et ad hujusmodi metum, secundum Doctorem Subtilem in 4. dist. 29. q. un. & alios communiter, duæ requiruntur conditiones. Prima est, quòd malum, de quo est metus, sit grave: hujus autem mali gravitas attendi debet ex natura mali in se, ut est v. g. mors, captivitas, carcer, mutilatio enormis, stuprum, & ejusmodi; non autem ex vana & non fundata ætimatione patientis, seu metuentsis, qui posset alioquin levissimum malum tanquam grave apprehendere. Secunda conditio ad metum gravem requisita est, quòd ejusmodi grave malum

malum certò immineat; hoc est, ut non levi æstimatione, sed certitudinaliter, saltem certitudine sufficiente in actibus humanis, iudicetur eventurum. Quòd si alterutra harum conditionum deficiat, censetur Metus levis.

32. CONCL. III. Concupiscentia, prout est passio, seu motus appetitûs sensitivi prosequenti bonum delectabile, aut fugienti malum; cujusmodi sunt amor, desiderium, spes, gaudium, ira: Hujusmodi, inquam, Concupiscentia, seu passio, si sit antecedens, semper minuit voluntarium, seu volibilitatem actûs, ad quem impellit; & consequenter minuit etiam virtutis meritum, aut culpæ reatum. Ita D. Thomas 1. 2. q. 77. art. 6. & 7. & communis Theologorum. Ratio primæ partis est: quia per Concupiscentiam, seu passionem antecedentem intelligitur ea, quæ in appetitu sensitivo naturaliter exurgens, omnem voluntatis deliberationem prævenit, eamque trahit, seu inclinat atque excitat, ad eliciendum actum amoris, iræ, &c. Atqui talia minuunt voluntarium; cùm illud voluntati magis sit voluntarium, ad quod ipsa semetipsam movet, quàm id, ad quod voluntas ab aliquo alio movetur, & quasi impellitur.

33. Dicitur notanter, *Concupiscentia, seu passio antecedens*. Nam secus est dicendum de Concupiscentia, seu passione consequenti, quam videlicet quis voluntate propriâ excitat in appetitu suo sensitivo, ut inde promptius in objectum feratur: putà, si quis in se excitet magnum desiderium vini, ut intemperantiùs ac delectabiliùs bibere possit; aut econtrà, loquendo de operibus virtuosis, si quis in se excitet magnum misericordiæ erga pauperes affectum, quo magis impellatur ad subveniendum pauperibus, & huiusmodi. Nam loquendo de tali passione consequente, nostram voluntatem, fatentur omnes, eam non solum non minuire, sed etiam augere voluntarium. Ratio est: quia ex magnitudine affectûs voluntatis provenit, ut in appetitu sensitivo similis affectus excitetur.

34. Confirmantur hætenùs dicta ex illa communi Theologorum doctrina, qua juxta triplicem radicem suam, peccatum distinguunt in peccatum ex infirmitate, ex malitia, & ex ignorantia. Et addunt Doctores, peccatum ex mera malitia gravius esse, quàm peccatum ex infirmitate: atqui peccans ex infirmitate peccat occasionaliter ex inclinatione Concupiscentiæ antecedentis, seu appetitûs sensitivi, cui voluntas nata est condelectari; ergo.

Passio potest
omnino tollere voluntariam.

Notant etiam Doctores, posse accidere, quòd quandoque passio omnino tollat voluntarium: quia potest dari passio aliqua vehementissima, quæ aufert iudicium rationis; prout nonnunquã contingit ex melancholia, vel alia causa naturali, imò interdum aliqui propter iram, vel amorem inordinatum insaniant: atqui sine usu ac iudicio rationis non consistit libertas, neque ratio voluntarij liberi; ergo. Verùm regulariter hoc non contingit, sed habent locum dicta in Conclusionè.

QUÆSTIO V.

Quotuplex sit Ignorantia, & an causet Involuntarium.

Ignorantia, 35.
quid?

ADvertendum, quòd Ignorantia propriè dicta differat à simplici negatione scientiæ; talis enim negatio scientiæ datur etiam in Lapide, Ignorantia verò importat privationem illius scientiæ, quam quis possèt habere: unde solum earum rerum propriè dicimur habere ignorantiam, quas pro tali statu ac tempore scire possemus, & non scimus.

Quæ ignorant homines, sunt in duplici differentia.

36. Porrò ea, quæ ignorant homines sunt in duplici differentia. Aliqua enim tenetur quis scire: prout omnes tenentur communiter scire principales Articulos Fidei, & universaliora Juris præcepta; singuli autem ea, quæ ad proprium cuiusque statum, vel officium spectant. Quædam verò sunt, quæ licet quis scire possit, non tamen tenetur ea scire: uti sunt pleræque doctrinæ Philosophicæ, Geometricæ, Arithmeticæ, &c. His prænotatis sit

Ignorantia variè dividitur.

37. CONCL. I. Ignorantia propriè dicta, seu quæ importat privationem talium rerum, quarum noticiam quis habere potest, variè dividitur. Ita communis, idque patet inductione; Si quidem omissis alijs divisionibus, scitu minus utilibus, Ignorantia dividitur imprimis in Ignorantiam simplicis privationis, & in Ignorantiam prævæ dispositionis. Ignorantia simplicis privationis est carentia scientiæ seu cognitionis alicujus, cujus quis fuisset capax pro tali tempore, & statu: ut si quis adultus, & rationis compos, nesciat ea, quæ scire potuisset. Ignorantia prævæ dispositionis est positiva deceptio, & contrarius veritati error: & talis v. g. datur in Judæis, Hæreticis, & Paganis, qui non solum alicujus veri-

veritatis, præsertim supernaturalis, cognitionem non habent, sed insuper erroneè judicant rem aliter esse, ac reverà est.

38. Ignorantiæ alia celebris divisio est in Ignorantiam juris, & facti. *Ignorantia juris* est, cum quis ignorat legem, seu aliquid esse prohibitum aut præceptum: v. g. si quis nesciat, die Veneris esse prohibitam comestionem carnis; aut si quis nesciat, percussioni Clerici esse annexam excommunicationem, tunc talis dicitur habere Ignorantiam juris. *Ignorantia facti* est, si quis ignoret factum ipsum esse prohibitum, quod tamen reverà illicitum est ac prohibitum: ut si quis occidat hominem, putans esse feram; talis enim ignorat, hic & nunc à se fieri actum prohibitum, nempe homicidium, non obitante, quòd alioquin sciat, homicidium esse prohibitum. Idem accidit, si quis nesciat carnem esse, quam comedit die Jejunij; vel si non recogitet, esse diem Jejunij. Et hoc ultimum exemplum ideò hic apponitur, quia oblitio, & inconsideratio, etiam nomine Ignorantiæ comprehenditur.

39. Rursus Ignorantia dividitur in antecedentem, & concomitantem, & consequentem. *Ignorantia antecedens* est illa, quæ antecedit omnem voluntatem, non solùm explicitam, sed etiam implicitam; ac proinde nullo modo voluntaria est, nec directè, nec indirectè. *Ignorantia concomitans* est ea, quæ concomitanter se habet ad actum voluntatis nostræ; id est, quando ignorantia habetur de eo, quod agitur, tamen etiam si sciretur, nihilominus ageretur: sic fieret, cum quis vellet quidem occidere hostem, sed ignorans eum occidit, putans, se occidere feram. Tandem *Ignorantia consequens* dicitur illa, quæ consequitur aliquo modo voluntatem nostram, vel explicitam, vel saltem implicitam, directam vel indirectam: & hinc Ignorantia consequens censetur esse voluntaria, imò etiam culpabilis, si versetur circa rem scitu necessariam.

40. Ignorantia ulterius dividitur in vincibilem, & invincibilem. *Ignorantia invincibilis* dicitur ea, quæ diligentia humanà impediri non potuit: seu (ut alij loquuntur) quæ morali diligentia superari ac tolli nequivit, eò quòd nunquam in mentem venerit dubitare, aut cogitare de opposito; vel etiam si in mentem venit, tamen adhibitâ diligentia inquisitione ignorantia illa depelli, & veritatis cognitio acquiri non potuit: & hujusmodi gno antia invincibilis re ipsâ est Ignorantia antecedens,

cedens, de qua proximè dictum. *Ignorantia vincibilis* ea est, quæ morali diligentia superari ac tolli, & opposita scientia acquiri potuisset, ac debuisset; & huiusmodi Ignorantia vincibilis in re coincidit cum Ignorantia consequente.

Ignorantia
crassa &
affectata,
quæ?

41. Rursus Ignorantia vincibilis, seu consequens, juxta quod consequitur voluntatem nostram vel directè, dum scilicet quis datâ operâ vult ignorare, vel indirectè, quatenus non curat scire ea, quæ scire deberet, dividitur in affectatam, & in crassam seu supinam. *Ignorantia crassa*, seu *supina* dicitur illa, qua quis non curat scire ea, quæ communiter homines sui status & conditionis sciunt. *Ignorantia affectata* vocatur ea, cum quis datâ operâ vult ignorare, & non inquirere veritatem; sive ob discendi tædium ac pigritiam, sive ut ratione talis ignorantia circa legis obligationem habitæ vel excusationem aliquam mereatur à transgressione legis, vel liberius ac sine remorsu conscientia peccare possit. Juxta quod de talibus Job cap. 21. legitur: *Qui dixerunt DEO, Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus. Et Psalm. 35. Noluit intelligere, ut bene ageret.*

Ignorantia
antecedens
causat in-
voluntari-
um simpli-
citer.

42. CONCL. II. Ignorantia antecedens, seu invincibilis, causat involuntarium simpliciter. Ita communis Doctorum. Ratio est: quia huiusmodi ignorantia nec directè, nec indirectè est voluntaria, imò opus ex illa procedens non fieret, si ignorantia illa non adesset. Pater hoc in eo, qui occidit hominem, putans esse feram; nam is nullatenus hominem occideret si talis ignorantia non adesset. Et hinc factum ex tali ignorantia, cum homini nullo modo sit voluntarium, non imputatur ad peccatum.

Concomi-
tans facit
non volun-
tarium.

43. CONCL. III. Ignorantia concomitans non quidem causat positivè involuntarium, facit tamen non voluntarium. Ita Doctores passim. Ratio est: quia positivè involuntarium dicit aliquid voluntati displicens: atqui occisio sui inimici, quem quis occidit, putans esse feram, non displicet voluntati, imò occidisset nihilominus, si scivisset, eum esse suum inimicum; ergo nec est ipsi involuntarium. Quia verò nihil est volitum, quin præcognitum, hinc Ignorantia concomitans reddit talem occisionem non voluntariam.

Consequens
causat vo-
luntarium.

44. CONCL. IV. Ignorantia consequens seu vincibilis sive affectata illa sit, sive crassa & supina, non causat involuntarium, sed voluntarium, saltem indirectè & in sua causa; ac proinde factum

Etum ex tali Ignorantia vincibili, seu consequente procedens, saltem in est simpliciter voluntarium, saltem indirectè. Ita rursus com- directè & in munis Theologorum. Ratio est: quia ipsamet Ignorantia vin- sua causa. cibilis, seu consequens, est simpliciter voluntaria, vel directè, si est affectata, vel saltem indirectè, si est crassa & supina, ut patet ex earum explicationibus suprâ allatis; ergo etiam factum ex tali Ignorantia non est involuntarium, imò simpliciter voluntarium, saltem indirectè, sive in sua causa.

45. Cæterum pro complemento hactenus dictorum, Nota Regula ge- generaliter, dum dictum est: factum ex Ignorantia esse involun- neralis præ- tarium, sive simpliciter, sive secundum quid; illud intelligendum dictorum. esse de objecto secundum eam rationem tantum, secundum quam ipsum fuit ignoratum, non autem in quantum ipsum fuit cognitum, ut advertunt omnes Doctores. Hinc si quis occidens alterum, sciat quidem ipsum esse hominem, nesciat tamen esse Patrem suum, vel Sacerdotem; factum ex tali Ignorantia erit quidem involuntarium operanti, in quantum est Parricidium, vel Sacrilegium; non verò, in quantum est Homicidium: & sic loquendo de similibus.

DISTINCTIO II.

De natura Actûs Humani seu Moralis;
& varijs ipsum concernentibus.

QUÆSTIO I.

Quid sit Actus Humanus, seu Moralis?

1. **A**dvertendum I. Quòd recepto Theologorum stylo Actus hu- non sit idem, *Actus humanus*, & *Actus hominis*: omnis enim manus, & actio ab homine quomodocunque elicita, etiamsi sit Actus ho- merè naturalis, ut nutritio, augmentatio, &c. aut facta absque minis, dif- advertentia seu deliberatione, ut dum quis pedem aut manum ferunt. movet, vel barbam fricat aliis intentus, potest dici actio seu *Actus hominis*: *Actus autem humani* propriè dicuntur actiones illæ, C quæ